

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ

ԳՐ. ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՑ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

(Տգ. վճենիկ 1840)

1. ԱՐԻԼ

Բիւր սիրողանոց ածէր զոյն ծիածանին
խառնեալ,
Խառն ի խուռն ահին հոյլ ծերունեաց
պերճից:

(Նար. տագ. էջ 471)

Անկ բառ մը ծանօթ է «սաստել, վախցնել» նշանակութեամբ, որուն չէզոքն ալ կայ անիյ «վախնալ» ձևով, հմտ. Հարուածեալը էին և ահեալը. Ագաթ. Զարհուրմամբ և երկիւղիւ երկու թեւոն ծածկէին զերեսս իւրեանց՝ ահեալը (տե՛ս Պարզ. Գաթրճ. և Տաշեան, էջ 226). Բայց հոս այս նշանակութիւնը անյարմար է. ուստի կ'ենթադրեմ անիյ «հաւաքուիլ», բան մը զիտելու համար չորս կողմը շալուիլ». այս նշանակութիւնը մատնանիշ կ'ընեն տաղին յաջորդ տողերը (Տերե Արթնեաց տարածանեն ընդ ոտիւք, ընդ ոտիւք մաքրողին մաքրինանձմ հրաւրին), որոնց մէջ ո՛չ թէ երկիւղ, սարսափ, այլ զէպի Գրիստոսը սրտագին ընդունելութիւն մը կը պարզուի:

2. Աս

Շուր տարբաշըրոյ զեղ մէջ ասոյ զկէտ
(Նար. տագ. էջ 472).

Առձ. Բառ. գիտէ աս «գրամ մը», բայց այս նշանակութիւնը հոս չի յարմարի: Բոլորովին անծանօթ բառ մ'է:

3. Ասրոս

Այդ սոս ու տոսախ ծառերդ
վարդագոյն ոստս արձակեցին.
Այդ նոճ ու բողբոջ սարաւար՝
Զարդ առեալ վարդն շուշանին:
(Նար. տագ. էջ 482)

Այլուստ բոլորովին անծանօթ է. Թեւրեւ կը նշանակէ «ոստ», իբր կրկնութիւն նախորդ տողին մէջ գտնուած ոստ բառին:

4. Արմոց

Որ զարօտն արմոջ նախ ինքեանք ուտէին և գլխակ ջուրս նախ ինքեանք ըմպէին, և զմնացեալն յինքեանց զընդ գեարխն հարեալսն զգարման և զկոխեալսն ի կնդակացն զպղտորեալ ջուրսն թողուին հօտին (Նար. երգ. էջ 330).

Այս հատուածը ձեափոխեալ ընթերիւնակութիւնն է Եզեկ. լդ. 18-19 համարներուն, որ Ս. Գրքի մէջ այսպէս է. «Զիցէ՛ ձեզ բաւական զգեղեցիկ արօտսն յառաջագոյն արածել. այլ և զմնացեալ ճաւաղն ի ձէնջ առ ոտն կոտորէիք, և ըզջուրսն յատակ ըմպէիք, և զմնացեալսն առ ոտն պղտորէիք և խաշինք իմ զկոխան ոտից ձերոց ճարակէին և զջուրսն պղտորեալ ի կնդակաց ձերոց ըմպէին»:

Այս հատուածին մէջ արմոջ անծանօթ բառին համապատասխանն է «զեղեցիկ», որ սակայն մօտաւոր բացատրութիւն մ'է միայն. հատուածին ամբողջական համեմատութիւնը և յատկապէս ընդ գետին հալածալ դարմանի հակադրութիւնը կը ցուցնեն որ արմոջ կը նշանակէ «զեղ չկարուած, Թարմ, արմատը վրան (խոտ)»: Կազմուած

արմ «արմատ» բառէն՝ ոչ մասնակով, ինչպէս ունինք զիւ բառէն զնոյ «թանկազին»:

5. ԲԱՆԽԱՆ

Դարաւ բաւնոյ ցոյ փոխանակ նոհից, Որ զիմս ունելով վերամբարանայ ի փառս: (Նար. սաղ. էջ 471)

Նշանակութիւնը բոլորովին անյայտ է:

6. ԴԱՐՈՒՄ

Իսկ ի կողմանն աջոյ կայից հիւսիսոյ, ըստ առակողին ընթացից հետոց աջողակ հողմոյն, ունի գառաքեալսն տիրապատիւս և զլուսաւորչին սուրբ դաւանարանն: Իսկ ըստ հարաւոյ դիմաց զարումայ՝ զերբայեցի ընտրեալ պատանին զմարտիրոսն Արղլմանէ (Նար. խչ. էջ 385):

Հրատարակիչները յատուկ անուն համարելով բառս՝ զլուսաւոր դրած են. այսպէս կարծած ըլլալու է նաև ՆՆԻ, որովհետև չի նշանակեր այս ձևը: Բայց իրօք հոս յատուկ անուն սպասելու տեղիք չկայ: Նարեկացին կը նկարագրէ տաճարը և կը թուէ այն մասերը որ տաճարին զանազան կողմերը շինուեցան: Ըստ այսմ դարում շէնքին վերաբերեալ բառ մը ըլլալու է: Այսպէս մտածած է նաև Ջախջախեան, որ կը նշանակէ դարում, իբր անստոյգ բառ, «եզր, ծայր կամ ներքին սահման» նշանակութեամբ: Ասկէ կ'առնէ նաև Փէշտիմալեան բառարան և կը համեմատէ պրս. դարիւմ (իմա՝ արար. Դարմ tārūm) «թաղիքէ թաթարական վրան» բառին հետ: Երկուքն ալ կը սխալին, ուղիղ մեկնութիւնը կոհած է Lagarde, Armenische studien, § 596 և կը հասկնայ երբ. dārōm «հարաւ»: Այս բառը տառադարձուած է յն. Δαρμαξ և իբր յատուկ անուն առնուելով՝ կը հասկցուի «հարաւային Պարզեստին»: Նարեկացին դիմած է բուն աղբիւրին և բառը կը գործածէ բուն «հարաւ» նշանակութեամբ, իբրև յարադրութիւն մը հայ. հարաւ բառին, Հմմտ. բնական «հարաւ» փոխառեալ նոյնպէս եբրայեցեանէ:

7. ԵՐԱՂԱՅ

Մինն յէից զարմից յերազգայից, համազոյ շաւիղ ոտիցընթաց... ի խաչ բարձրանալ դիտին առ հայր համբարձուիմ, ամբարձ յերամից յերազգայից վերասլացիկ զարմացմամբ (Նար. տաղ. էջ 479): ՆՆԻ կը յիշէ այս բառը հրազգայից կամ յերազգայից ձևով, իբր անստոյգ բառ, և կապելով յն. եթոճ «նուիրական, սրբազան» բառին, կը մեկնէ «սրբազան, սրբերգանի, երեգարբեան»: Յունարէն բառին հետ համեմատութիւնը մերժելով հանդերձ՝ նշանակութեան համար չեմ կրնար բան մը ըսել. միայն կը կարծեմ որ բառը յոգ. քաջառական հոլով է և ուղ. ձևն է երազգայ. առիկա պահուած կը զտնենք Երազգայոս տեղական յատուկ անունին մէջ, որուն նշանակութիւնը նոյնպէս անյայտ է (իբր «երազգայ ունեցող»):

8. ԽԵՂԵՓ

Բերանն երկթերթի, վարդն ի շրթանց կաթէր.

Լեզուին շարժողին քաղցրերգանայր տաւիդն.

Ի ծամին խեղեփին հազրէ զի նոյն սէր Հոգիազգեստեալ զեղն ի զինւոյն գոյն. Լարսինն երամից զարդ, երամից զարդ, Ոլորս են առեալ եռահիսակն բոլորեալ այտիւք:

(Նար. տաղ. 465)

Անծանօթ բառերը երկու են հոս. խեղեփ և հաղբ. առաջինը այլուր գործածուած է «ամբողջի մը կէս մասը» նշանակութեամբ. (Ոսկ. կող. Երզն. Մտթ.) և այս նշանակութիւնը կը յարմարի նաև հոս. ծամին խեղեփը մազերուն երկու բաժնուած հիւսքերէն մէկն է: Հաղբն այլուր բնաւ գործածուած չէ. արդեօք «մազերուն մէջ ծաղիկ մը խրել, ծաղիկ մը անցունել» իմաստն ունի:

9. ՀԱՊՐԵԼ

Տես նախորդը:

Շարունակեցի

Հ. ԱՅՈՒՆՅԱՆ